Tafelrede uitgesproken op 30 november 2007 door Cisca Griffioen

Een van de mooie kanten van het Genootschap is het uitreiken van medailles. En vandaag is dat de Swammerdam-medaille aan Dr. A. (Fred) Meijer. Er is en wordt al veel gezegd over jouw werk, Fred, dus ik heb als erelid van het Genootschap gezocht naar een verbinding tussen Jan Swammerdam, het Genootschap en Fred Meijer.

Uit de twee weken geleden verschenen biografie van Jan Swammerdam van Luuk Kooijmans komt Jan Swammerdam naar voren als een gedreven onderzoeker, die via onderzoek te weten wilde komen hoe de natuur in elkaar zat. Hij was een zoon van een Amsterdamse apotheker, die al een natuurhistorische verzameling had aangelegd. Jan zou eerst predikant worden, maar besloot toch nog in Leiden Geneeskunde te gaan studeren. Hij verzamelde insecten in doosjes, deed onderzoek naar de ademhaling, naar de spierwerking en naar de bouw van hersenen, ruggenmerg en geslachtsorganen. Hij had belangstelling voor Chemie. Hij stelde het kleurverschil tussen arterieel en veneus bloed vast en concludeerde dat de longen het bloed zouden vervolmaken voordat het naar de organen zou stromen. Onderzoeker was geen betaalde functie. Aan het einde van zijn studie was er nog wel genoeg geld voor een bezoek aan Parijs. Hij promoveerde in 1667 in Leiden op stellingen over de ademhaling en publiceerde kort daarna zijn eerste eigen boekje van 120 bladzijden in het Latijn over het onderzoek aan de ademhaling. Hij heeft nooit een praktijk als *doctor medicinae* gevoerd.

Daarna vooral insecten: metamorfose is een groeiproces. Na het huwelijk van zijn broer verhuisde vader Swammerdam met zijn twee ongetrouwde kinderen naar het Nieuwe Eiland (Vlooienburg) van de Verversgracht. Jan bracht nog steeds geen geld in, hij zocht excuses in zijn slechte gezondheid en zijn nog niet afgeronde onderzoek. In 1669 was eindelijk zijn boek over de *Bloedeloose Dierkens*[1] klaar, maar nog niet in het Latijn.

In de jaren 70 van de 17e eeuw raakte hij in de ban van Antoinette Bourignon[2], die hem probeerde over te halen zijn collectie te verkopen, te breken met zijn vriend Niels Stensen en zijn aantekeningen te vernietigen en zich geheel aan God te wijden.
Gelukkig werd hem het verblijf bij deze godsdienstige dame te veel en ging hij terug naar de Groenburgwal in Amsterdam. Na het overlijden van zijn vader in 1678 had hij geld genoeg geërfd om verder te werken. In 1679 was zijn grote boek de *Biblia Naturae* in principe klaar. Maar het zou pas in 1737 door Boerhaave worden gepubliceerd. Hij werd steeds weer ziek en overleed op 17 februari 1680 op 43-jarige leeftijd. Hij is dus niet oud geworden, hij werd achtervolgd door angsten en onzekerheid en werd voorbijgelopen door anderen die soms uit eigen onderzoek of van hem overgenomen resultaten eerder publiceerde dan hij.
Die levensduur van 43 jaar was overigens ook het naar hem genoemde instituut aan de Constantijn Huygensstraat beschoren. Toeval?

In 1880 vond het Genootschap dat de 200ste sterfdag van Swammerdam herdacht moest worden met plaquettes aan zijn geboortehuis en zijn graf in de Waalse Kerk en dat vanaf die datum elke 10 jaar de Swammerdam-medaille moest worden uitgereikt. Het kostte moeite om het geboortehuis te vinden maar het is toch gelukt (Oude Schans, nabij de

[1] in zijn tijd een term voor *ongewervelde dieren*. Zijn werk legde de basis voor de Entomologie
[2] https://nl.wikipedia.org/wiki/Antoinette_Bourignon#:~:text=Antoinette%20Bourignon%20de%20la%20Porte,Laatste%20Oordeel%20geveld%20zou%20worden.

Montelbaanstoren). Behalve de erkenning van Swammerdam als groot wetenschapper, was Jan Swammerdam het meest werkzame lid van de eerste Amsterdamse vereniging die zich de beoefening van de wetenschap ten doel stelde en wier werken zijn overgeleverd, het *Collegium Privatum Amstelodamense*, dus een voorloper van het Genootschap. Bovendien multidisciplinair voordat het woord werd uitgevonden.

Stokvis vond al in 1880 dat het Genootschap met de herdenking de kroon op het werk van Boerhaave zette. Het Genootschap heeft dat jaren later ook letterlijk gedaan door een facsimile uitgave van de Biblia Naturae te laten verzorgen. Die hebben we cadeau gedaan aan de vorige medaillewinnaar, Sir Andrew Fielding Huxley, in 1997.

Nu naar Fred: hij is een gedreven onderzoeker, multidisciplinair ingesteld, werkzaam geweest in het Jan Swammerdam Insituut/AMC. Hij toonde aan dat de ademhaling van belang is voor intermediair metabolisme. Zijn mening over experimenten: geloof alleen je eigen ogen.

Ik wil hierbij graag en toast op Fred uitbrengen, maar vooral ook op het Genootschap dat het nog lang het multidisciplinaire onderzoek in ere mag houden en erkennen via onze medailles.